

BEYNƏLXALQ QƏMƏRİ AY ƏNVƏLİ VƏ HİCRİ TƏQVİM BİRLİYİ KONQRESİ

28-30 MAY 2016-CI İL
İSTANBUL

NƏQLİ VƏ ƏQLİ DƏLİLLƏRLƏ RÜYƏTİ-HİLAL

TÜRKIYƏ TƏQVİMİ
VAXT HESABLAMA HEYƏTİ İDARƏSİ

Tel: +90 212 454 2388

Web: www.turktakvim.com E-mail: info@turktakvim.com

AZƏRBAYCANCA

MÜNDƏRİCAT

Maddə N	Maddənin özü	Səhifə N:
1	Məqsəd	3
2	ORUC İLƏ HƏCC QURBAN AYLARI “NASS” İLƏ SABİTDİR	3
	a. Rüyəti-hilal ilə bağlı Ayəti-kərimə və hədisi-şəriflər	3
	b. Nass-da ictihada icazə yoxdur	3-4
	c. Nəqli-əqli dəlillərlə rüyəti-hilal vaxtının Hesab ediləməyəcəyi sabitdir	4-6
	d. İslam alimləri və islam astronomiya mütəxəssislərinin rüyəti-hilal haqqında bildirdikləri zəruri məlumat	6-8
3	USNO (US NAVAL OBSERVATORY) SAYTINDA RÜYƏTİ-HİLAL İLƏ BAĞLI MƏLUMAT	8
4	İBRANİ TƏQVİMİ	8-9
5	RƏCƏB-1437 AYINA AİD HİLALIN RASADI	9
6	NƏTİCƏ	9-10

BEYNƏLXALQ HİCRİ TƏQVİM BİRLİYİ KONQRESİ

28-90 MAY 2016-CI İL

NƏQLİ VƏ ƏQLİ DƏLİLLƏRLƏ RÜYƏTİ-HİLAL

1. MƏQSƏD

Təqdim etdiyimiz bu yazının məqsədi həm dinimizin əmrləri və həm də astronomi elmi vasitəsilə Hicri Qəməri Ay əvvəllərinin qəti olaraq necə təsbit edilməsindən ibarətdir.

2. ORUC İLƏ HƏCC VƏ QURBAN AYLARI “NASS” İLƏ SABİTDİR

Qəməri ayların birinci gününün, xüsusilə Ramazan və Zilhicce ayları üçün rüyəti-hilal ilə təsbit ediləcəyi açıq şəkildə bildirilmişdir.

a. Rüyəti-hilal ilə bağlı Ayəti-kərimə və Hədisi-şəriflər:

• **Sənə hilallardan soruşurlar, de ki: “Onlar insanlar və həcc üçün mıkatlar (vaxt əlamətləri)dir.** (Bəqara surəsi 189-cu ayəti-kərimə). Şeyx-ül-islam Mustafa Sabri Əfəndi 189-cu ayəti-kəriməyi bu mövzuda dəlil olaraq bildirmişdir.

• **“Mərakıl-fələh”dakı hədisi-şərifdə, “Ayı görəncə oruc tutun! Təkrar görəncə orucu tərک edin!”** buyrulmuşdur.

• **“Hilalı görmədikcə oruc tutmayın, onu görmədikcə bayram da etməyin. Əgər üfүqünüz bulutludursa, təqdir edin”** (Buxari, Müslim, Nəsai, Darimi, Muvattai İmam Malik, Müsnədi-Əhməd ibn Hənbəl).

• **“Ayı görmək şərtilə oruc tutun və inu görmək şərtilə bayram edin. Əgər hava bulutludursa Şabanı otuz olaraq tamamlayın”** (Buxari, Müslim, Nəsai, Darimi, Muvattai İmam Malik, Müsnədi-Əhməd ibn Hənbəl).

• **“İbni Abidin”** birinci cild 289-cu səhifədə qiblə təyiniini bildirirkən deyir ki: “Ramazanı-şərifin 1-ci gününü anlamaqda təqvimlərə güvənməyin, buyurdular. Çünki oruc göyde yeni ayı görməklə fərq olur. Peyğəmbərimiz (sallallahu aleyhi və səlləm) **“Hilalı görəncə oruca başlayın”** buyurdu. Halbuki hilalın doğması görməklə deyil, hesabladır və hesab səhih olub hilal hesabın bildirdiyi gecədə doğar. Lakin o gecə görülməyib bir gecə sonra görülebilər və oruca hilalın doğduğu gecə deyil, görüldüyü gecə başlamaq lazımdır. Çünki islamiyyət belə əmr etmişdir.

b. Nass-da ictimada icazə yoxdur.

Görünür ki, istər ayəti-kərimə və istərsə də hədisi-şəriflərdə aydın bildirildikdən sonra bu məsələdə ictimada icazə olmadığını Məcəllənin 14-cü maddəsi hökmü ilə sabitdir. Çünki bu maddədə “Mevridi-Nassda ictimada izn yoxdur”, buyurulmaqdadır.

Əlavə olaraq Osman ibn Ali Zeylaninin “**Kenz**” kitabını şərh edərək yazdığı “Təbyin-ülhaqaiq” və Əbu Bəkr Şatanın “İnət-ul-talibin” kitablarında ramazanın sabit olması, hilalın görülməsiylə və ya şaban ayının otuza tamamlanması ilə olacağına dair icma vaki olduğu yazılıdır.

c. Nəqli və əqli dəlillərlə rüyeti-hilal vaxtının hesab edilməyəcəyi sabitdir.

İslam Alimləri ilə İslam Astronomiya Mütəxəssisləri və Müasir Astronomiya Təşkilatları və Mütəxəssisləri hesab ilə Rüyeti-hilalın mümkün olmadığını ancaq rasad (müşahidə) ilə olacağını müxtəlif əsərlərində açıq və dəqiq olaraq heç bir şübhəyə əsas verməyəcək şəkildə bildirmişlər.

- Yuxarıda adı çəkilən “**Nass**” ilə bildirilən əmrlərə görə Ramazan ayı hilalın [yeni ayın] görülməsi ilə başlar. Hilalı görmədən əvvəl edilən hesab ilə təqvim ilə başlamanın caiz olmadığını “**İbni Abidin**” qible bəhsində və “**Əşiat-ül-ləməat**” və “**Neməti-islam**” sahibləri bildirmişlərdir.
- Yenə “**İbni Abidin**” “Ramazanın başladığını anlamaq üçün isə astronomiya hesablara riayət edilməz. Çünki Ramazan-şərifin başlaması göydə hilalı görməklə olur. Hədisi-şərifdə, “**Hilalı görünəcə oruca başlayın!**” buyuruldu. Hilalın doğması görməklə deyil, hesabla anlaşılır. Hesabın bildirdiyi dəqiq olur. Lakin hilal doğduğu gecə görünə biləcəyi kimi o gecə görünməyib ikinci gecəsi görünə bilər. **Ramazanın başlanması hilalın doğması ilə deyil hilalın görünməsi ilə olacağı əmr olundu. Halbuki təqvimlər hilalın görünməsini deyil, doğma zamanını hesablayıb bildirdikləri üçün Ramazan ayının başlaması təqvimlə aydın olmaz.**
- Ramazana və bayrama təqvim ilə, hesab ilə başlamaq caiz olmadığı “**Fətavayi-Hindiyyə**”də yazılıdır. Şabanın 30-cu gecəsi bir şəhərdə hilal görünəncə bütün dünyada oruca başlamaq lazım olur. Gündüz görülən hilal gələcək gecənin hilalıdır.
- Şaban ayının 30-cu gecəsi günəş qürub edincə [batınca] hilalı axtarmaq və görünəncə gedib qaziya xəbər vermək vacibi-kifayədir. Taqiyyuddin Muhəmməd ibni Daqiq deyir ki, “**İctimai-nəyyirəyn**”dən 1-2 gün keçmədən hilal heç görünməz.
- **Məcmuayı-Zühdiyyə**”də deyir ki, “Şəvval ayının hilalını görə bir şəxs iftar edə bilməz. Çünki buludlu havada Şəvval hilalını iki kişinin və ya bir kişi ilə iki qadının gördüm demələri lazımdır. Açıq havada Ramazan və Şəvval hilallarını çox insanın gördüm demələri lazımdır”.
- “**Qadıhan**”da deyilir ki, “Hilal şəfəqdən (işadan) sonra batarsa ikinci gecənin şəfəqdən (işadan) əvvəl batarsa birinci gecənin hilalıdır.
- **Almalılı Hamdi Əfəndi “Səbil-ül-rəşad**” məcmuasının 22-ci cildindəki məqaləsində belə deməkdədir. “Şəri-şərif, şəhri-ramazanda siyamın vücubunu qavaidi-fələkiyyəyə (astronomiya elminə) deyil, rüyərə talib eyləmiş olduğundan bu babda hesaba etibar etməmişdir”.

- Yenə Almalılı Hamdi Əfəndi eyni məqalədə “Vücubi siyamin şühudi şəhrə (hilalin görünməsinə) mərbutiyəti və bu şühudun vücubi siyama səbəbiyyəti şübhədən azadə olaraq bəyan buyurulmuşdur. Şühud demək isə şəhr birbaşa müşahidə olunmayacağından bunu “şühudi hilalı şəhr” mənasına haml etmək lazım gələcəkdir.
- **Hilalı görmədikcə oruc tutmayın: onu görmədikcə bayram da etməyin. Əgər üfünüz bulutludursa, təqdir edin.** Hədisi-şərifə də ayəti-kərimədəki şühuddan məqsəd rüyəti-hilal demək olduğunda və əsl illətin rüyətdən ibarət olduğunda şübhə qalmır. Bu ayəti kərimə ilə bu hədisi-şərifə nəzərən şühudu-şəhri hesab və istidlalə rabt etmək ehtimalı münşəlib olur (qalmır)” şəklində izah etmişdir.
- Rəssədxana müdiri və Dar-ül-fünun Heyət müdərrişi Fatin Gökmən Əfəndi “Səbil-ür-rəşad” məcmuasının 22-ci cildindəki məqaləsində “Cumhuri-əhli şər hilali-ramazan və hilali-fitrin sübutunu rüyətə mümkün olmadığı surətdə ikmal səlasiyə həsr etmişdir. **“Hilalı görsəniz oruc tutun, təkrar görsəniz bayram edin, əgər hilal bulud və əmsalı ilə məstur isə təqdir edin”** hədisi-şərifdir. Əhli şərin əksəriyyəti burdakı təqdiri 30 günə iblağ etmək surətilə təfsir etmişdir. Onları bu təfsirə sövq edən səbəb isə eyni məaldə varid olan digər hədislərdə **“təqdir edin”** mənasındakı **“30 gün oruc tutun”, “Şabanı otuza ikmal edin”, “otuz günə iblağ edin”** cümlələrinin olmasıdır.

“Rüyəti-hilal haqqında hökmü-heyinin müstəqilən sübuti-şəriyə dəlil ittihaz olunmasını, izahatı-anifə səbəbiylə dərmian etmiyorsam da hökmü-heyiyə mütənəviz olan şəhadətlə iki şahidlə iqtifa edilməməsinə daha məşru görürəm.” Yəni hesabdan əvvəl iki şahidin hilalı gördüm demələrinə etibar olunmaz. Çünki hesab (ictimə vaxtı hesabı) qətidir, hesabdan əvvəl hilalin görülməsi mümkün deyil.

Belə ki, Şafii alimlərindən imam Sübqi (rahmətullahi aleyh), “Şabanın 30-cu gecəsi hilalı gördüyünü söyləyən olsa hesab ilə, hilalin bir gecə sonra doğacağı bildirilsə, burada hesaba inanmaq olar. Çünki hesabla anlaşılan qətidir. Doğmadan bir gecə əvvəl görünməsi imkansızdır” deyir. [Hilalı görməklə Ramazanın başlanması hesabla anlaşılandan bir gün sonra ola bilər. Lakin bir gün əvvəl ola bilməz].

- Dəyanət İşlər Başqanlığının hicri qəməri ay əvvəlinin təsbiti haqqında 30.04.1963-cü il tarixli və 12712 sayılı yazısına cavab olaraq, İstanbul Texniki Universitetinin verdiyi 17 iyun 1963-cü il tarixli və 557 sayılı cavabı yazı əlavəsində qeyd olunan İTU Memarlıq fakültəsi ali riyaziyyat kürsüsündən professor Həmid Dilqan imzalı yazıda:

Hesablar sonunda aşağıda xülasə ediləcək olan görünmə şərtləri meydana gəlmiş halda belə Yeni AY-ın tam özü görünməsi mümkün olmaya bilər.

...

Xülasə hilalin görünməsi imkanı ilə ayın tam özü görünmə bilmə keyfiyyətini bir-birindən ayırd etmək lazımdır”, deyilməkdədir.

Buradan belə məlum olur ki, Hicri Qəməri Ay əvvəlinin qəti təsbiti rüyət ilə baş verir. Hesab zənnidir, qəti deyil.

Belə ki, Dəyanət İşləri Başqanlığı da aşağıdakı internet saytında, “**Qəməri ayın başlaya bilməsi üçün Həzrəti Peyğəmbərin hədisi gərəyi Hilalın görünməsi şərtidir**” şəklində yazılmışdır.

<http://www2.diyane.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/Sayfalar/Tanim.aspx>
(25.05.2016 21:00)

d. İslam Alimləri və İslam Astronomiya mütəxəssislərinin rüyeti-hilal haqqında bildirdikləri zəruri məlumat:

Ramazan və bayram aylarının şahidlərlə dinə uyğun olaraq məlum olmadığı yerlərdə Zilhicce ayının birinci günü və buradan da onuncu günü yeni qurban bayramının birinci günü hesab edilir. Bayramın birinci günü bu hesab ilə təyin olunan gündür. Yaxud bir gün sonradır. Bir gün əvvəl ola bilməz. Çünki göydə, ay doğmadan əvvəl görülməz.

Qəmər (ay) Günəşin və ulduzların şərqdən qərbə doğru olan günlük hərəkətlərində iştirak etdiyi kimi Yer kürəsi ətrafında qərbdən şərqə doğru da hərəkət edir. Bu hərəkəti Günəşin qərbdən şərqə doğru olan illik hərəkətindən daha sürətlidir. Qəmər bu hərəkətində bir dövrü 27 gün 8 saata tamalayır. Bu səbə ilə günlük dövrünü ulduzlardan 50 dəqiqə 30 saniyə sonra tamamlayır. Günəş isə günlük hərəkətinin 4 dəqiqə sonra tamamlamaqdadır. Bunun üçün qəmər bir əvvəlki günə nəzərən günəşdən daha sonra Nısf-ün-nehara [gündüz müddətinin ortasına] gəlir və birinci gecə günəşdən 45 dəqiqə sonra batar. Qəmər yer kürəsinin ətrafında dönrəkən orbitinin olduğu müstəvi ilə günəş müstəvisi arasında təqribən 5 dərəcə var. Hər düvründə bir dəfə ay ilə günəş yer kürəsinin eyni tərəfində olaraq üçü bir xətt boyunca durur. Bu vəziyyətə “**ictimai-nəyyirəyn=Conjunction**” deyilir. Bu halda ikən qəmər bizə qarşı olan üzünü qaranlıq olur. Ayı görə bilmirik. Bu zamana “**Muhaq**” deyilir. Muhaq zamanı sabit deyil. 28 saat ilə 72 saat arasında dəyişir. Osmanlı alimlərinin təqvimlərində azamı olaraq üç gün [72 saat] hesab edildiyini görürük. İctima vaxtı Muhaq zamanının tam ortası olub elmi təqvimlərdə hər ay üçün yazılıdır. 29 gün 13 saat olmaqdadır. İctima vaxtında Günəş ilə Ay eyni vaxtda Nısf-ün-nehardan [gündüz müddətinin ortasında] keçir. İctima vaxtından 8 dərəcə [təqribən 14 saat] keçmədən əvvəl yeni Yer kürəsi ilə Ayı və Yerlə Günəşi birləşdirən iki yarım doğru arasındakı “**Beynuret=Elongation**” dərəcəsi 8 dərəcədən [14 saatdan] az ikən hilal heç bir zamanda heç bir yerdə görünməz. Azami 18 dərəcə olunca ay muhaqdan qurtulub geniş batarkən 45 dəqiqə içində qərb tərəfdə üfüq xətti üzərində yeni ayın hilalı görünür. Lakin 57 dəqiqə “**ixtilafi-mənzər**”indən dolayı üfüqə 5 dərəcə yaxınlaşınca görünməz. Muhaqdan qurtulduğu vaxt hansı yerdə günəş batmaqdadırsa u tul dərəcəsidəki yerdən hilal görünür. Sonrakı saatlarda və ya gecədə bunların qərbindəki yerlərdə də günəşin batışından sonra görünə bilər.

Bu hesablar qəməri ayın başladığı vaxtı tapmaq üçün deyil. Hilalın görünmə biləcəyi gecəni anlamaq üçündür. İmam Sübqi də belə buyurur. İmamın sözünü tərsinə çevirənlərə aldanmaq olmaz. Hilalın görünməsi təqvimlə bildirilən gün və ya bundan bir gün sonra olur, bir gün əvvəl olmaz. (**Tahtavi və Şerablali haşiyələri**)

Səmada Ramazanı-şərif hilalını axtarmaq bir ibadətdir. Görünür ki, **Ramazanı-şərif başlanğıcını əvvəldən xəbər vermək islamıyyəti bilməmək əlamətidir.** Qurban bayramının birinci günü də Zilhicce ayının hilalını görməklə anlaşılır. Zilhicce

ayının doqquzucu Arəfə günü hesabla, təqvimlə anlaşılan gün və ya bundan bir gün sonra da olur. Bundan bir gün əvvəl Ərafata çıxarılan hacıların həcləri səhih olmur. Heç biri hacı olmur. Şabanın 29-cu günü günəş batanda qərb tərəfindəki zahiri üfük xətti üzərində Ramazan hilalını axtarmaq vacibdir.

Adil olan, yeni böyük günah işləməyən əhli-sünnət bir müsəlman hilalı tutqun havada görünəcə hakimə, valiyə xəbər verər. Qəbul edərsə hər yerdə Ramazan başlayar. Hakim, vali olmayan yerdə bir müsəlman hilalı görünəcə o yerdə Ramazan başlayar.

Bidət əhlinin, fasiqin sözü qəbul edilməz. Açıq havada çox kimsənin xəbər verməsi lazımdır. Hilal görünməzsə Şaban ayı 30 gün qəbul edilib, ertəsi gün Ramazan olur. **Təqvim ilə astronomiə hesablarla Ramazan başlanmaz.**

“**Bahr**” və “**Hindiyyə**”də və “**Qadixan**”da deyilir ki, “Bir şəxs Ramazanın əvvəlini bilmədən təqvimə baxaraq bir ay oruc tutsa, Ramazandan bir gün əvvəl və ya Ramazanın ikinci günü yaxud tam Ramazan əvvəlində oruca başlamış ola bilər. Birinci halda Ramazandan bir gün əvvəl tutmuş və Ramazanın son günü bayram etmişdir. İkinci halda Ramazanın birinci günü tutmamış, son günü də bayramda tutmuşdur. Hər iki halda da Ramazanın 28 günündə oruc tutmuş olub bayramdan sonra iki gün qəza tutması lazımdır. Üçüncü halda oruc tutduğu bir ayın ilk və son günlərinin Ramazana təsadüf etdiyi şübhəlidir. Ramazan olduğu şübhəli günlərdəki oruc səhih olmadığı üçün yenə iki gün qəza edər”.

Buradan məlum olur ki, Ramazana göydə hilalı görməklə deyil, əvvəlcədən hazırlanmış təqvimlərə görə başlayanların bayramdan sonra iki gün qəza niyyəti ilə oruc tutmaları lazımdır. Məsələn, “Ramazandan sonra iki gün qəza orucu tutmaq da hardan çıxdı? Heç bir kitabda belə bir şey yoxdur, deyirlər.” Kitablarda yazılı deyildir, sözü səhvdir. Çünk hər əsrdə, hər yerdə Ramazan ayı hilalı görməkdə başlanırdı. İki gün qəza orucuna lüzum yoxdur. İndi isə bəzi yerlərdə Ramazan ayı hilalın doğma zamanını hesab etməklə başlanırdı. Ramazanın başlaması əhkamı-islamiyyəyə uyğun olmur. Bu xətanı düzəltmək üçün bayramdan sonra iki gün qəza orucu lazım olduğu Tahtavinin “**Mərakıl-fələh**” haşiyəsində yazılıdır. Ramazana hilalı görmədən başlayıb 29-cu gecəsi bayram hilalı görülürsə, Şaban rüyet ilə başlamış isə bayramdan sonra bir gün qəza edilir. Rüyet ilə başlamamış isə iki gün qəza tutulacağı **Hindiyyə**” və “**Qadixan**”da yazılıdır.

“**İbni Abidin**” (rahmətullahi aleyh) “**Rədd-ül-muxtar**” kitabında buyurur ki: “Ramazan ayının başında göydə hilalı yeni yeni ayı axtarmaq ağıllı və bülüğ yaşına çatmış olan müsəlmanın üzərinə vacibi-kifayədir. Görünəcə kazıya, yeni hakimə xəbər verməsi də vacibdir. Qazə qəbul və elan edincə [hər yerdə] bütün müsəlmanların o gün oruc tutmaları fərz olur. Bulutlu havada adil olan bir müsəlmanın xəbəri qəbul edilir. Bulutsuz havada çox kimsənin xəbər verməsi lazımdır. Qazısı və müsəlman valisi olmayan yerlərdə adil bir müsəlmanın gördüm deməsi ilə bunu eşidənlərin oruc tutmaları lazım olur. **Ramazan ayının təqvim ilə, hesab ilə başlaması caiz deyil. Adil olsalar belə Ramazan ayının başlaması üçün bunların hesablarının qiyməti yoxdur.** Bunların Ramazan hilalının doğacağı günü əvvəlcədən xəbər vermələri ilə ramazan orucu başlanmaz. Şafii alimlərindən imam Sübqi (rahmətullahi aleyh) “Şabanın 30-cu gecəsi hilalı gördüyünü söyləyən olsa hesab ilə hilalın bir gecə sonra doğacağı bildirilsə burada hesaba inanılır. Çünki hesabla anlaşılan qətidir.

Doğmadan bir gecə əvvəl görünməsi imkansızdır” deyir. [Hilalı görməklə Ramazanın başlanması hesabla anlaşılandan bir gün sonra ola bilər. Lakin bir gün əvvəl ola bilməz]. Şəms-ül-eimmə Halvani (rahmətullahi təala) buyurur ki, “Ramazan ayının başlanması hilalın görülməsi ilə olur. Hilalın doğması ilə başlanmaz. Hesab hilalın doğduğu gecəni bildirdiyi üçün Ramazanı-şərif ayının başlanması hesab ilə anlaşılmaz. İki adil müsəlmanın “hilalı gördük” demələri ilə və ya qazının hökm etməsi ilə **bir yerdə Ramazan başlayınca dünyanın hər yerində oruca başlamaq lazım olur. Həcc, qurban namaz vaxtları belə deyil. Bunlar vaxtlarının bir yerdə məlum olması ilə başqa yerlərdə də belə olmaları lazım gəlməz.** [Yəni bu üçü məhəllidir.]

3. USNO (US NAVAL OBSERVATORY) SİTESİNDE RÜYƏTİ-HİLAL İLƏ BAĞLI MƏLUMAT

UNNO ABŞ-da elmi çalışmalarla məşğul olan bir təşkilatdır. Əsas vəzifəsi yer, zaman və yol mövzularında ABŞ dəniz qoşunlarına və Müdafiə Nazirliyinə məlumat ötürməkdən ibarətdir. USNO ABŞ dəniz qoşunları tərəfindən istifadə edilən GPS peyk sistemi üçün həssas zaman ayarlarını təmin edən ANA SAAT sistemini də çalışdırmaqdadır. Əlavə olaraq səma cisimlərinin müşahidə və hesablamalarını da yerinə yetirir.

https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Naval_Observatory

USNO-nun internet saytında rüyəti-hilal barəsində açıqlamaların əsli bu yazıya əlavə olunmuş internet saytı aşağıdakı kimidir:

<http://aa.usno.navy.mil/faq/docs/crescent.php> (2016-05-25 22:52)

USNO-nun bu saytında yeni ayın hilalı ilə bağlı yer alan məlumatların ilk cümləsi belədir:

“Hər Yeni Ayın “ictimanın” gün və saati dəqiq olaraq hesablanma bilməsinə baxmayaraq **hilalın görünməsi** yeni aydan etibarən keçən zamana və başqa bir çox şərtlərə bağlıdır və **hesabla dəqiqi şəkildə təyin edilə bilməz**”.

4. İBRANİ TƏQVİM

Buxari İbni Abbasdan hicrət barəsində bu hədisi-şərifini rəvayət etmişdir. “Rəsulullah Mədinəyə təşrif etdiyi zaman Yəhudiləri oruculu olaraq görünə, “**Bu nə orucudur?**” deyər soruşmuşdu. “Bu gün saleh bir gündür. Bəni İsraili düşmənləri fironun şərrindən xilas edildiyi gündür. Həzrəti Musa əleyhissəlam şükranı-nemət etmək üçün bu gün oruc tutmuşdur” cavabını eşidəndə Rəsulullah, “**Biz Musaya sizdən daha artıq haqlıyıq**” buyuraraq özü oruc tutdu və əshaba da tutmalarını əmr etdi”. Əl Biruni bu günün Yəhudi təşri ayının onu olduğunu söyləyir.

Yeni Yəhudilər də dini günləri və ibadətləri üçün özlərinə məxsus olan “Lunar” (ay orbitinə görə nizamlanmış) təqvimdəki bütün ayların ay əvvəllərini hələ də rüyətlə və şahidlərlə təsbit edirlər. Edilən müşahidələri, müşahidələrin yeri, adları və müşahidə tarix və saatlarla qeyd etməklə elan edib tətbiq edirlər. Bu təqvim “İbrani təqvim”dir. Musəvi və Yəhudi təqvimi də deyilir. Aşağıdakı linkdə ətraflı məlumat vardır.

(https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0brani_takvimi)

(<http://renewedmoon.com>)

Məsələn: 2-ci Biblical ayın hilalı 7 may 2016 günü aşağıdakı yerlərdən yanlarında yazılı insanlar tərəfindən təyin olunmuş və 8 may günü aay əvvəli olmuşdur. Bizim Hicri Qəməri təqvimimizin rüyetlə başlayan “**Şaban**” ayına rastlamaqdadır. Dolayısı ilə hər ay əvvəli rüyetlə başladığından bizim istifadə etdiyimiz Hicri Qəməri aylardan birinin rüyetlə başlayan ay əvvəlinə rastlamaqdadır. Aşağıda linkə daxil olduğu zaman hər ay əvvəli üçün görünə bilmə xəritəsini də müşahidədən əvvəl təqdim olduğu görünür.

<http://renewedmoon.com>

Bali, Indonesia [AhmadAdji (6:24pm/UCT+8)]

Poriyalit, Israel [RebeccaBiderman (7:47pm/UCT+2)]

Jerusalem, Israel [Devorah Gordon (7:49 pm/UCT+2)]

1-ci Biblican ayın hilalı (ki Rəcəb Ayına rast gəlməkdədir) 8 aprel 2016 günü aşağıdakı yerlərdən yanlarında yazılı insanlar tərəfindən müşahidə olunmuş və 9 aprel günü istifadə etdikləri Ayın başlanğıcı olmuşdur.

<http://renewedmoon.com/archived-reports/archive.htm?d=2016-2017-01> (2016-05-26 00:23)

Darwin &Perth, Australia [ShabbirAhmed (approx. 6:45pm/UCT+9:30)]

Colombo, Sri Lanka [Nimal Road Mosque (approx. 6:19pm/UCT+5:30)]

Göthenburg, Sweden [MiltonAbili (21:15)]

5. RƏCƏB-1437 AYINA AİD HİLALIN MÜŞAHİDƏSİ

Təqvim Heyətimizlə vaxt aşırı rüyeti-hilal üçün müşahidə edilməkdə və hilal görüldüyü zaman videoya çəkilməkdədir. Məsələn: 1437-ci il Rəcəb Ayı hilal müşahidəsinə 7 və 8 aprel axşamları çıxmış, ancaq Türkiyədə təqvimlərin bildirdiyi 7 aprel cümə axşamı Türkiyə daxil dünyanın heç bir yerindən hilal görünməmişdir. 8 aprel Cümə günü axşam təkrar müşahidə edilmiş və hilal görülərək buna aid müxtəlif görüntülər qeyd edilmişdir. Müşahidəyə görə 1437 ili Rəcəb ayı təqvimlərdə yazan və tətbiq edilən 8 aprel 2016-ci il tarixində deyil, 9 aprel 2016-cı il tarixində başlamış olmaqdadır. Bununla bağlı edilən müşahidəni çəkən rəqəmsal fotolar, video müşahidələr aşağıdakı linkdə verilmişdir.

<http://www.turktakvim.com/index.php?link=html/rasadlar/rasadlar.html>

6. NƏTİCƏ

Qəməri ayların birinci günlərinin çıplaq gözlə müşahidə ilə rüyetlə təyin edilməsinin lazım olduğu yuxarıda həm elmi, həm də dini dəlillərlə isbat edilmişdir.

Ramazan və bayram aylarının ilk günlərinin təsbiti üçün hilalın görünməsinin lazımlığı "Nass" ilə sabitdir. Nass olan xüsusda ictihad edilməz.

Bu ayların və digər bütün qəməri ayların başlanğıcının təsbitində hilalın görünməsinin hesab edilməyəcəyi USNO saytında dəqiq ifadələrlə bildirilmişdir.

Hicri qəməri ay əvvəllərinin təsbit edilməsində hilalın çıplaq gözlə görünməsi əsas alındığından Yeni Ayın hilalının doğuş hesablarına görə hazırlanan təqvimlərdə bildirilən günlərə deyil ay başlanğıclarının müşahidə ilə təsbit edildiyi günlərə tabe edilməsi zəruridir.

Qısaca ay əvvəlləri hesaba deyil müşahidə ilə təsbit edilməlidir.

Əlavə olaraq Assrı-səadətdən bəri İslam ölkələrində bununla bağlı tətbiq etmə də mötəbər nəqli və əqli sənədlərlə sabitdir.

BÜLENT GENÇER

**TÜRKİYƏ TƏQVİMİ
VAXT HESABLAMA HEYƏTİ
BAŞQANLIĞI**

Tel: 0212 454 2388

E-mail: info@turktakvim.com

Web: www.turktakvim.com

Website: <http://aa.usno.navy.mil/faq/docs/crescent.php>

CRESCENT MOON VISIBILITY

Although the **date and time of each New Moon** can be computed exactly, the visibility of the lunar crescent as a function of the Moon's "age"—the time counted from **New Moon**—depends upon many factors and cannot be predicted with certainty. During the first two days after New Moon, the young crescent Moon appears very low in the western sky after sunset, must be viewed through bright twilight, and sets shortly after sunset. The sighting of the lunar crescent within one day of New Moon is usually difficult. The crescent at this time is quite thin, has a low surface brightness, and can easily be lost in the twilight. Generally, the lunar crescent will become visible to suitably-located, experienced observers with good sky conditions about one day after New Moon. However, the time that the crescent actually becomes visible varies quite a bit from one month to another. Naked-eye sightings as early as 15.5 hours after New Moon have been reliably reported while observers with telescopes have made reliable reports as early as 12.1 hours after New Moon. Because these observations are exceptional, crescent sightings this early in the lunar month should not be expected as the norm.

The visibility of the young lunar crescent depends on sky conditions and the location, experience, and preparation of the observer. Generally, low-latitude and high-altitude observers who know exactly where and when to look will be favored. For observers at mid-northern latitudes, months near the spring equinox are also favored, because the ecliptic makes a relatively steep angle to the western horizon during these months. The steep angle means the Moon's altitude will be greater just after sunset.

Ignoring local conditions for the moment and visualizing the problem from outside the Earth's atmosphere, the size and brightness of the lunar crescent depend on only one astronomical quantity: the *elongation* of the Moon from the Sun, which is the apparent angular distance between their centers. For this reason, the elongation has also been called the *arc of light*. If the value of the elongation at any instant is known, the width of the crescent can be computed.

The elongation as a function of the Moon's age depends on several factors:

1. **The Moon's elongation at New Moon.** The elongation of the Moon at New Moon is not necessarily 0. The Moon's center may pass directly in front of the Sun at New Moon (when a solar eclipse will occur) or it may be as much as five degrees to the north or south of the Sun. That is, the Moon can *start* the month with an elongation ranging from zero to five degrees. A minor complicating factor involves the definition of New Moon in the almanacs. Astronomical New Moon is defined to occur when the Sun and Moon have the same geocentric ecliptic longitude, which may not occur precisely when the Sun and Moon are closest together in the sky.

2. **The speed of the Moon in its orbit.** The Moon's orbit is elliptical, and its speed is greatest when it is near perigee (closest to the Earth), least near apogee (furthest from the Earth). The change in speed is caused by conservation of angular momentum; the same principle causes a spinning ice skater to speed up when she pulls her arms inward. If perigee occurs near New Moon, the Moon will appear to be moving away from the Sun in the sky at a greater than average rate.

3. **The distance of the Moon:** Because of its elliptical orbit, the distance of the Moon varies. Even if the Moon moved with a constant speed, its angular motion as viewed from the Earth would be greater when the Moon is near perigee. Similarly, a nearby automobile appears to be moving quicker than a more distant one, even if they are actually moving at the same speed.

4. **The observer's location (parallax).** If the observer is located in the tropics such that the one-day-old-Moon is observed just before it sets, its elongation as seen by the observer will be about a degree less than that seen by a fictitious observer at the center of the Earth, which is the position used for most almanac calculations. Similarly, if you look at a foreground object with one eye closed and then close that eye and open the other, the object makes an apparent jump against the background. The change in the observed elongation is less for observers at middle or high latitudes; however, other geometric factors are less favorable for these observers.

Factors (2) and (3) are linked by Kepler's second law, which predicts that the angular speed of the Moon as seen from the Earth will vary by about 22%. The combined effect of the first three factors gives geocentric elongation of the Moon from the Sun at an age of one day can vary between about 10 and 15 degrees. The last factor can subtract about a degree for an observer at the equator.

This large range of possible elongations in the one-day-old Moon is critical. At this time the width of the crescent is increasing with the square of the elongation, and the surface brightness of the crescent is also rapidly increasing. The apparent area of the crescent also increases inversely with the square of the distance to the Moon. Some of the earliest reliable sightings of the crescent occur near elongations of around 10 degrees. Simply specifying the age or elongation of the Moon cannot tell the whole story. But the elongation is a more reliable parameter to use as a *starting point* in assessing the lunar crescent visibility at any given date and time.

The prediction of the first sighting of the early crescent Moon is an interesting problem because it simultaneously involves a number of highly non-linear effects. Stated in less technical language, many things are changing very rapidly. Effects to be considered are the geometry of the Sun, Moon, and natural horizon; the width and surface brightness of the crescent; the absorption of moonlight and the scattering of sunlight in the Earth's atmosphere; and the physiology of human vision. This problem has a rich literature. Some modern astronomical references are:

- Caldwell, J.A.R. & Laney, C.D. 2001, "First Visibility of the Lunar Crescent", *African Skies*, No. 5, pp. 15–23
- Doggett, L. E. & Schaefer, B. E. 1994, "Lunar Crescent Visibility," *Icarus*, Vol. 107, pp. 388–403.
- Fatoohi, L.J., Stephenson, F.R., & Al-Dargazelli, S.S. 1998, "The Danjon Limit of First Visibility of the Lunar Crescent," *The Observatory*, Vol. 118, pp. 65–72
- Fatoohi, L.J., Stephenson, F.R., & Al-Dargazelli, S.S. 1999, "The Babylonian First Visibility of the Lunar Crescent: Data and Criterion," *Journal for the History of Astronomy*, Vol. 30, pp. 51–72
- Ilyas, M. 1994, "Lunar Crescent Visibility Criterion and Islamic Calendar," *Quarterly Journal of the Royal Astronomical Society*, Vol. 35, pp. 425–461
- Pepin, M. B. 1996, "In Quest of the Youngest Moon", *Sky & Telescope*, December 1996, pp. 104–106
- Schaefer, B. E. 1988, "Visibility of the Lunar Crescent," *Quarterly Journal of the Royal Astronomical Society*, Vol. 29, pp. 511–523
- Schaefer, B. E., Ahmad, I. A., & Doggett, L. E. 1993, "Records for Young Moon Sightings," *Quarterly Journal of the Royal Astronomical Society*, Vol. 34, pp. 53–56

Her Majesty's Nautical Almanac Office computes and distributes predictions of lunar crescent visibility. The *Astronomical Calendar* by Guy Ottewell includes good diagrams of the positions of young and old Moons during the year (drawn for the eastern U.S.) and an explanation of the factors affecting their visibility.

Related information on these web pages includes:

- [Phases of the Moon and Percent of the Moon Illuminated](#) (definitions) in **FAQ**
- [Dates of Primary Phases of the Moon](#) in **Data Services**
- [Fraction of the Moon Illuminated](#) in **Data Services**
- [What the Moon Looks Like Today](#) in **Data Services**
- [Complete Sun and Moon Data for One Day](#) in **Data Services**
- [Sun or Moon Rise/Set Table for One Year](#) in **Data Services**
- [The Islamic Calendar](#) in **FAQ**